

Педагогіка партнерства з соціальними інституціями як вагомий чинник взаємодії учасників освітнього процесу між ВНЗ та ЗДО при підготовці майбутніх вихователів

Світлана Бакай,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

На сьогоднішніх етапах модернізації освіти в Україні одним із напрямків оптимізації навчального процесу є його спрямування на демократизацію взаємовідносин викладача та студента, що відображається в нових підходах до навчання, зокрема створенні сприятливої атмосфери в освітньому процесі, цікавого викладу матеріалу з сучасних джерел, сходинки до діалогізованого спілкування зі студентами в ході навчального процесу, впровадження активних методів навчання, які дають можливості для розкриття творчої особистості, розвитку ініціативи, активізації їх пізнавально-навчальної діяльності. Навчальна дисципліна «Педагогіка партнерства з соціальними інституціями» для здобувачів першого магістерського рівня факультету дошкільної освіти є одним із факторів ефективної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Сучасні науково-літературні джерела свідчать, що поняття «партнерство» здебільш характеризується як:

- система взаємовідносин, які здійснюються у процесі певної сукупної діяльності між учасниками;
- спосіб взаємодіяння і взаємин, організованих на принципах рівноправності,

добровільності та рівнозначності всіх її учасників;

- організаційна форма загальної роботи, що завбачає федерацію осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її здійсненні;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко погоджені і гармонійні дії учасників спільної справи, що базуються на засадах взаємовигоди та рівності [6].

Наголосимо, що під час викладання навчальної дисципліни студентам-магістрантам, як майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти, я чітко характеризую поняття «педагогіка партнерства» як організовану систему взаємовідносин між учасниками, а саме: викладачами, студентами, вихователями ЗДО, батьками, яка ґрунтується на спільних інтересах, на повазі та рівності, дотриманні визначених норм (права та обов'язки), ціннісних орієнтирах кожної із сторін, а також на активній участі в реалізації спільних поставлених завдань та бажанні брати на себе відповідальність за їх результати [6; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, а також науковця Л. Корінної свідчить, що вперше поняття «педагогіка співробіт-

ництва» виникло у 1986 р. у «Маніфесті» («Учительська газета», 18.10.1986 р.) за авторством педагогів-новаторів: С. Лисенкової, В. Шаталова, І. Волкова, Є. Ільїна, Ш. Амонашвілі, С. Соловейчика та інших. В його основі головна ідея зміни стосунків з учнями (студентами), заснована на повазі вчителя до учня, залучення до навчання, що викликає радісне відчуття успіху, руху вперед, розвитку [4]. Цікаво, що сутність партнерства в освітньому просторі розкрито у дослідженнях О. Коханової (психологія партнерської взаємодії в освіті); В. Моргуна (педагогіка співпраці, психологія толерантності); Г. Татаринцевої (методологічні підходи до визначення поняття «партнерство»); І. Іванова, В. Караковського, М. Щетинина (ідея колективного творчого виховання) та інших науковців з даної тематики [4].

Аспекти даної проблеми були предметом дослідження у працях педагогів та психологів В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, І. Волкова, І. Іванова, А. Макаренка, В. Караковського, С. Лисенкова, В. Шаталова. Вивчали це питання науковці А. Кравченко, О. Савченко, А. Петровський, Д. Фельдштейн, Г. Цукерман, С. Якобсон, Г. Костюк, О. Мороз, Л. Долинська, В. Юрченко та ін. Ідеї педагогічного партнерства як умови інтерактивної навчальної взаємодії викладача та студентів розкривали у наукових працях сучасні українські вчені В. Власенко, С. Золотухіна, Л. Кондрашова, Л. Нечаєва, С. Микитюк, Н. Побірченко, О. Радул та ін. [4; 10].

Мета даної статті — розкрити особливості формування готовності майбутніх вихователів до організації педагогічного партнерства в закладах дошкільної та освіти з різними соціальними інституціями.

Слід зазначити, що педагогіка партнерства — це новаторський напрям у педагогіці, представники якого започаткували й використовували інноваційні системи і методи навчання та виховання. Сьогодні студенти повинні розуміти, що педагогічне партнерство ґрунтується перш за все на принципах поваги до

особистості, доброти та позитивного ставлення один до одного, довіри у стосунках та співпраці, спроможності підтримувати діалог і взаємоповагу і, безумовно, соціального партнерства, тобто рівність сторін, обов'язковість виконання домовленостей тощо. Як викладач ВНЗ, для самореалізації та самовдосконалення кожного студента використовую різні методи спілкування, бо кожен з них — це неповторна індивідуальність, тому пріоритетом в освітньому процесі вважаю виявляти повагу до кожної особистості.

Хочу наголосити, що існують два шляхи до реалізації ідей педагогіки партнерства. По-перше, шлях, який окреслюють багато науковців, — це «романтичний» — тобто «віддавши серце дітям». Справедлива думка вчених, що учитель (викладач) наближується до дитини (студента) за рахунок великої любові і поваги до неї, «схиляється до її рівня». Слідом за українським педагогом В. Сухомлинським цей шлях пропонував і відомий грузинський педагог Ш. Амонашвілі. Нажаль, не всі педагоги готові до такого стилю стосунків, і далеко не всі діти (студенти) зможуть повірити у свою «рівність» з учителем (педагогом).

По-друге, існує шлях розподілу функцій викладача та студента і організація їх співпраці. У функції викладача входить ретельно підготуватися до занять, продумати в деталях хід його проведення. Функція студента — прийняти запропонований викладачем матеріал і самостійно його виконати. У такому випадку обидва учасники освітнього процесу рівноправні, вони — суб'єкти діяльності, ніхто ні над ким не застосовує владу. Так реалізується ідея рівності. Не кожен педагог (учитель, вихователь) має достатній запас любові до дітей (особистості), але кожен може побудувати навчання так, щоб учень (студент) почув себе природно, вільно і впевнено.

На мій погляд, цікаве сучасне ствердження, де основу педагогіки партнерства у співпраці складають стосунки двох суб'єктів. Цей тип взаємин є для навчально-виховного процесу оптимальним, бо, з

одного боку, він зберігає за викладачем функцію керівництва, а з другого, — дає студенту перспективу діяти незалежно. Тому завдання педагогів полягає у створенні атмосфери турботи і підтримки, яка сприяла б розвитку їхніх можливостей, задовольняла їхні інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби.

Глід зазначити, щоб освітнє середовище сприяло самореалізації кожного студента, освітній процес повинен бути спрямований:

- на розвиток здібностей критичного мислення й незалежного висловлювання;
- поповнення знань у сферах, які цікаві й розкривають перед ним нові горизонти пізнання;
- розвиток спроможності приймати самостійні рішення;
- оволодіння необхідними навичками з базових та профільних предметів;
- отримання необхідної індивідуальної педагогічної підтримки;
- сприяння взаємоузгодження зовнішніх потреб та внутрішніх мотивів до саморозвитку та самореалізації всіх учасників процесу [9; 11].

Зауважимо, що співпраця між викладачем і студентом, партнерство під час занять, сукупний процес пізнання нового у навчанні і спілкуванні є складовими для майбутньої самореалізації фахівців у подальшій їх професії. Потрібно прагнути, щоб майбутній фахівець не тільки володів широким спектром базових знань, а й досвідом демократичних відносин у колективі, суспільстві, навичками управління собою, вмінням брати відповідальність за свою діяльність, навичками вирішення власних задач, успішного розвитку і реалізації своїх нахилів і інтересів.

Хочу окреслити, що при підготовці фахівців для ЗДО наголошується на основних критеріях, які визначають ефективність ідеї розвитку стосунків партнерства як найвагомішої системи відносин в умовах педагогічної взаємодії. Сучасні науковці у своїх роботах з цього приводу зазначають такі критерії, як:

- сформована професійно-особистісна готовність педагога до гуманізації освітнього середовища;
- відкритість, тобто практично повна відсутність маніпуляцій за умови ясності цілей дій обох сторін;
- позитивна взаємозалежність суб'єктів міжособистісної взаємодії (усвідомлення спільної мети, наявність загальних ресурсів, докладання спільних зусиль для вирішення проблем);
- право на автентичність кожного учасника педагогічної взаємодії;
- усвідомлення індивідуальної та групової відповідальності (внутрішня і зовнішня мотивація спільної діяльності суб'єктів);
- можливість задовольняти основні міжособистісні потреби в процесі спільної діяльності та спілкування;
- підтримуюча взаємодія, що забезпечує сприятливий психологічний клімат взаємодії;
- високий рівень розвитку соціальних умінь і навичок спілкування;
- рефлексивний аналіз власної поведінки в контексті соціальної поведінки інших суб'єктів та ін. [1; 8].

Урахування зазначених критеріїв сприятиме створенню необхідних умов для формування партнерських відносин між учасниками освітнього процесу, допоможе у визначенні змісту організаційних та просвітницьких заходів щодо підвищення психологічної компетентності з питань упровадження партнерських взаємин.

Зазначимо, що поняття «соціально-педагогічне партнерство» у наукових джерелах розглядається як окрема форма соціальної взаємодії закладу освіти з фізичними або юридичними особами та розгортається на засадах визначальної ролі навчального закладу в реалізації його особистісно-розвивальних функцій. Таке партнерство включає в себе сім'ю, батьків, педагогів, адміністрацію навчального закладу. Слід додати, що метою соціально-педагогічного партнерства, за думкою фахівців, є інтеграція батьків у педагогіч-

ний процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для залучення сім'ї до супроводу дитини у навчально-виховному процесі. Завданнями партнерства при цьому постають:

- встановлення партнерських відносин з сім'ями дітей;
- визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення;
- залучення батьків до організації освітнього процесу;
- науково-методичний та інформаційний супровід психолого-педагогічного навчання батьків з метою підвищення їхньої компетентності [2].

Сучасні наукові джерела окреслюють основні вимоги та правила організації партнерства ЗДО та сім'ї:

- соціально-педагогічне партнерство вихователів і батьків;
- єдність дій педагогів і батьків як основних суб'єктів освітнього процесу;
- зміцнення й розвиток контактів між вихователями і батьками щодо вивчення психології дитини та її поведінки;
- постійний діалог як форма відносин між вихователями і батьками, а також поважливе ставлення працівників ЗДО до поглядів і пропозицій батьків;
- гуманізація міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій та оптимізація взаємин між вихователями і батьками, в основі яких — толерантність, розуміння, співучасть, відкритість, здатність до взаємодії;
- постійне, різнобічне і глибоке вивчення сім'ї;
- системна організація навчання батьків, підвищення рівня їхніх психолого-педагогічних знань і компетентності, урізноманітнення форм і методів педагогічної просвіти [1; 8; 10].

У працях сучасних науковців визначено основні умови успішної організації партнерства закладів освіти та сім'ї: об'єктивні (тип навчального закладу, місце знаходження навчального закладу, кількість та контингент учнів (студентів), батьків тощо) та суб'єктивні (соціально-психологічні), а саме:

- організація соціально-педагогічної просвітницької роботи закладів освіти з сім'ями;
- підготовка педагогів до здійснення діяльності в формі соціально-педагогічного партнерства з сім'ями;
- формування мотиваційної готовності педагогів, сімей до процесу взаємодії у формі соціально-педагогічного партнерства.

Аналізуючи наукові роботи з даної проблематики, фахівці пропонують звернути увагу на виокремлення етапів та змісту процесу взаємодії:

1-й етап. Визначення цільових установок. Співпраця закладів освіти і сім'ї починається з вивчення мікроклімату та умов родинного виховання, виховного потенціалу сім'ї, характеру, типу стосунків між батьками та дітьми, структури спільного дозвілля членів сім'ї, форм і методів, що застосовуються батьками у вихованні дітей, педагогічної культури батьків, батьківського контролю та їх готовності до взаємодії з закладом. При цьому використовується узгоджений комплекс методів: спостереження, бесіда, анкетування, аналіз портфоліо творчих досягнень вихованців, дискусія, інтерв'ю тощо.

2-й етап. Вибір стратегії. Процес вибору стратегії складається з чотирьох чітко визначених і взаємопов'язаних кроків, а саме: аналіз ситуації; розгляд сильних і слабких сторін обраних стратегій; визначення загальної мети, конкретних завдань і пріоритетів, очікуваних результатів; розроблення плану дій із виконання стратегічних завдань і досягнення результатів.

3-й етап. Планування. Розробка моделі «Взаємодія закладу освіти і сім'ї» необхідна для того, щоб на її основі синхронізувати виховні впливи й об'єднати зусилля певного закладу, служб у справах неповнолітніх, правоохоронних органів, закладів позашкільної освіти, культури, охорони здоров'я, громадських організацій у формуванні запобіжного виховного простору задля вирішення проблем психічного, морального, соціального і духовного здоров'я дітей, створення системи

попередження девіантної їх поведінки, підвищення виховного потенціалу сім'ї. На цьому етапі створюється колектив однодумців, які зможуть забезпечити усі вікові групи дітей та їхніх батьків вчасною і коректною психолого-педагогічною допомогою і в подальшому компетентно і професійно працюватимуть із батьківською аудиторією. Відповідно до результатів діагностики розробляється тематика індивідуальних консультацій і тренінгів для батьків, проведення бесід з батьками.

4-й етап. Організація діяльності. Цей етап передбачає впровадження ефективних форм і методів роботи з сім'ями вихованців, що довели свою життєздатність і є доцільними на сучасному етапі, наприклад консультації для батьків «Проблемні питання», надання допомоги дітям у реалізації навчальних і соціальних проектів; участь батьків у створенні портфоліо творчих досягнень дитини; презентації «Традиції і реліквії моєї родини»; реалізація проектів «Соціальне партнерство», «Активізація участі батьків у процесі прийняття рішень на рівні закладу» тощо.

5-й етап. Моніторинг та корекція. Завдання цього етапу — оптимізація процесу партнерської взаємодії, дослідження її ефективності, здійснення необхідного коригування, виправлення можливих помилок. Етап включає такі процедури: діагностування та аналіз результатів та визначення проблемних позицій; обговорення результатів спільної роботи на педагогічній, батьківській раді, раді закладу; окреслення засобів та шляхів усунення недоліків функціонування моделі взаємодії закладу освіти та сім'ї [5].

Глід зазначити, що у процесі викладання курсу з магістрантами як майбутніми вихователями наголошується на важливості показників готовності батьків до взаємодії: позитивне ставлення до педагогічного колективу та своєї участі в освітньому процесі закладу; бажання відвідувати заходи для батьків; зацікавленість у справах дітей; здатність реалізувати конструктивне спілкування

і взаємодію з вихователями і адміністрацією закладу.

Таким чином, структура плідного партнерства і взаємодії між учасниками освітнього процесу має здійснюватися у двох головних напрямках: 1. Підготовка педагогічного колективу закладу освіти до взаємодії з батьками. 2. Залучення батьків до процесу життєдіяльності закладу у різних аспектах. Соціально-педагогічне партнерство як чітко визначена система та модель взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (педагогів, студентів, керівників, батьків), повинна забезпечувати:

На рівні сім'ї: створення духовної та морально-психологічної атмосфери; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань.

На рівні діяльності педагога: стимулювання до творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання; пріоритет відносин співробітництва, співтворчості; нові форми та методи навчання та виховання.

На рівні діяльності адміністрації закладів освіти: підбір педагогічних кадрів гідного рівня, здатних сприяти розвитку особистості; забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів (вихователів), підвищення їх загальнокультурного та професійного та духовного рівнів.

Література:

1. *Взаємодія ДНЗ та сім'ї* / уклад. О.А. Рудік, І.В. Молодушкіна. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 222, [2] с. (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
2. *Воскобойнікова-Гузєва О.* Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України // *Бібл. вісник.* 2014. № 4. С. 3, 6.
3. *Гаврилук Н.Г.* Використання інноваційних технологій в роботі з батьками : метод. посібник. 2012. С. 35.
4. *Корінна Л.В.* Педагогіка партнерства як основа оновленої системи особистісного та професійного розвитку

учасників освітнього процесу // Матеріали наук.-практ. конф. «Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ», 22 квітня 2019 р.

5. *Корнєв М.Н., Коваленко А.Б.* Соціальна психологія : підручник. Київ, 1995. 304 с.

6. *Кравчинська Т.С.* Педагогіка партнерства — основні ідеї, принципи та сутність. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/Кравчинська_тези.pdf.

7. *Люшин М.О.* Моделювання педагогічного середовища. Харків : Видавнича група «Основа», 2012. 22 с.

8. *Організація роботи з батьками дітей дошкільного віку: нормативно-правові документи* // Практика управління дошк. закл. Київ, 2012. № 2. С. 68-75.

9. *Підласий І.П.* Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 360 с.

10. *Поніманська Т.І.* Дошкільна педагогіка : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

11. *Формуємо соціалізуючий простір : метод. рекомендації* / Л.М. Назаренко. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014.

15.01.2021

Відомості про автора

Бакай Світлана Юріївна — кандидат педагогічних наук, доцент; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Харків, Україна; email: s.bakay70@ukr.net; ORCID: 0000-0003-0238-0791.